

DOĞALGAZ VE ELEKTRİK ARZ GÜVENLİĞİ ZİRVESİ

KONUŞMA METNİ

Tarih : 23.01.2013
Mekân : Bilkent Hotel
Oturum : 2.Oturum
Konuşmacı : Orhan Duran (PETFORM Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Başkanım, Sayın Kurul üyelerim, kamu ve özel sektörün saygıdeğer temsilcileri ve değerli basın mensupları;

PETFORM, hepimizin aşına olduğu üzere, iki ana sektörde faaliyet gösteriyor: Arama – üretim sektörü ve doğalgaz piyasası. Hâlihazırda üyemiz olan 54 enerji şirketinin her biri, Türkiye'nin ve dünyanın önde gelen saygın şirketleri. Üyelerimizin toplam cirosu ülkemizin toplam milli gelirinin %5'ine, ödediğimiz toplam vergiler 5 milyar liraya, toplam istihdamımız da 31.500 kişiye ulaşmış durumda. Türkiye'nin ve dünyanın en büyük şirketlerinin PETFORM'a üye olmalarının temel nedeni, tabii ki Türkiye enerji sektörüne yatırım yapma arzuları. Şimdi müsaadenizle, ülkemizin enerji arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak doğalgaz piyasasının rekabetçi ve liberal bir yapıya kavuşturulması için atılması gerektiğine inandığımız 5 adımı sizlerle paylaşmak istiyorum.

1) İthalatın Serbest Bırakılması, Özel Sektörün Payının Artırılması: Son yıllarda büyük bir hızla artış gösteren doğalgaz talebimizin, kamuya yük olmadan karşılanabilmesi için, mevcut kanunun geçici 2. maddesinde yer alan ithalatın önündeki engellerin kaldırılması elzemdir. Özel sektörün de arz güvenliğine katkıda bulunacağı şeffaf ve rekabetçi bir piyasa yapısının oluşturulması için özel sektörün doğalgaz ithaline ilişkin kısıtlamaların kaldırılmasını arzu ediyoruz. Bu noktada şunu vurgulamam gerekir ki, Batı Hattı anlaşmasının özel sektör tarafından yenilenmesini, piyasa açıklığının %25 seviyesine ulaşması ve oyuncu sayısının artması sayesinde rekabeti çok daha yukarı boyutlara taşıyacağı için çok önemli bir kilometre taşı olarak görüyoruz. Önümüzdeki yıllarda süresi dolacak anlaşmaların da aynı şekilde özel sektör eliyle yenilenmesini destekliyoruz.

2) BOTAŞ'ın Ayrıştırılması: İkinci olarak, BOTAŞ'ın dikey bütünleşmiş tüzel kişiliğinin ayrıştırılmasının piyasanın sağlıklı işlemesi açısından hayati öneme sahip olduğuna inanıyoruz. Bilindiği üzere yeni kanun değişikliği taslağında BOTAŞ'ın 3'e ayrıştırılması planlanmaktadır (*1.İletim şirketi 2.LNG+Depo şirketi 3.Diğer tüm faaliyetleri yürütecek şirket*). Biz ise, PETFORM olarak, aynen mevcut kanunda öngörüldüğü üzere, BOTAŞ'ın her bir piyasa faaliyetine paralel olarak 6 ayrı şirket çatısı altında yeniden yapılandırılmasının uygun olacağına inanıyoruz (*1.Doğalgaz İletim 2.Petrol Taşımacılığı 3.LNG Terminali 4.Tuz Gölü Depo*

5.Ticaret [İthalat & Toptan Satış] 6.Doğalgaz Piyasası Mali Uzlaştırma A.Ş.). Bu noktada özellikle vurgulamak isterim ki, Doğalgaz İletim ile Ticaret şirketlerinin ayrıştırılması, piyasada sağlıklı rekabet ortamının oluşması açısından olmazsa olmaz niteliktedir. Nasıl ki futbolda hakem ile futbolcunun aynı takımdan olması beklenemezse, doğalgaz piyasasının hakemi niteliğindeki BOTAŞ İletim'in de BOTAŞ bünyesinde kalması da beklenemez.

3) Doğalgaz Ticaret Merkezi İçin Hukuki Altyapının Hazırlanması: Üçüncü olarak, ülkemizde 'Doğalgaz Ticaret Merkezi' kurulması hedefi doğrultusunda hem kamu hem de özel sektör tarafında çok ciddi hazırlıklar yapıldığını gözlemliyoruz, bu fikri tartışmaların çok faydalı olduğuna inanıyoruz. PETFORM olarak bu konuya verdiğimiz önem çerçevesinde 1,5 yıl önce bu konuya özel bir çalışma grubu da kurduk. Çalışma grubumuz, Enerji Ticareti Derneği (ETD) ile ortak çalışmalar da yürütüyor. Bu noktada iki hususun çok önemli olduğuna inanıyoruz: Birincisi, elektrik ve doğalgaz piyasalarının sekronizasyonu. Birbirine bu kadar entegre iki piyasada gün tanımlarının farklı olması, fiziki ticarete bile çok büyük belirsizliklere, yanlış planlamalara yol açmaktadır. Bir kere borsadan konuşmadan önce, piyasada fiziki ticarete yaşanan sorunların çözülmesi gerektiğine inanıyoruz. *(Elektrik piyasası mevzuatına göre gün 12'den 12'ye, doğalgaz piyasası mevzuatına göre ise 8'den 8'e. Bu şöyle ciddi bir soruna yol açıyor: Elektrik santralleri, en büyük doğalgaz tüketicisi grup. Santraller, doğalgaz tüketim planlamalarında gece 12 ile sabah 8 arasındaki süreyi, yani günün üçte birini tamamen tahmin etmek zorunda kalıyor ve bizim üyelerimiz olan doğalgaz tedarikçilerine o şekilde bildiriyor. Ancak sonrasında bizim üye şirkete bildirdiğinden daha az veya daha çok gaz çekerse, bu sefer de bizim üyeler kendi suçları olmadığı halde BOTAŞ'tan dengesizlik cezası yiyor. Bunu düzeltmek için elektrik mevzuatındaki gün kavramının da 8'den 8'e olması gerekiyor. Doğalgazdaki gün kavramı değişemiyor, çünkü bu, Gazprom'un tüm Avrupa'da uyguladığı sistem.)* İkincisi, önümüzde şu anda iki yol var gibi görünüyor: Ya Elektrik Piyasası Kanunu ile oluşturulacak "EPIAŞ" ya da yeni kurulan "Borsa İstanbul" yapısı altında bir oluşuma gidilecek. Nihai varış noktasının bir an önce netleştirilmesi ve özel sektöre bu yönde net bir yol planı sunulması gerektiğine inanıyoruz. Üçüncüsü, borsa denince akıllara sadece vadeli işlemler geliyor, bu da doğal olarak manipülasyon endişelerini beraberinde getiriyor. Hâlbuki meselenin bir de tezgahüstü piyasa (OTC / Over-the-Counter) boyutu bulunuyor. Şu anda çok sınırlı boyutlarda ilkel yöntemlerle sürdürülen OTC piyasasının geliştirilmesi, piyasada oyuncular arasındaki ikincil ticaretin arttırılarak piyasanın derinleştirilmesini ve bir referans fiyat oluşumunu sağlayacaktır.

4) Altyapı Yatırımlarının Tamamlanması, Özellikle de EBT – Scada'nın Yenilenmesi: Dördüncü olarak, ülkemizin doğalgaz altyapı yatırımlarının hızla tamamlanmasının önemini bir kez daha vurgulamak istiyorum. Arz güvenliğinin

sağlanması açısından en önemli unsurlardan biri de, teknik altyapının yeterliliğidir. Bu bağlamda ülkemizdeki doğalgaz boru hatlarının taşıma kapasitelerinin tüketim artışına paralel olarak düzenli olarak geliştirilmesi, tüm ana istasyonların gerçek zamanlı okunmasını sağlayacak etkin bir Scada sisteminin oluşturulması ve de Elektronik Bülten Tablosu EBT'nin yeni real-time Scada sistemine uyumlu şekilde yenilenmesi, teknik detay gibi görünen, ancak arz güvenliğini doğrudan etkileyen hususların başında gelmektedir. Bu noktada, sınırlı imkânlarına rağmen Scada altyapısının ve EBT arayüzünün modernizasyonu yönündeki yoğun çabalarından dolayı EPDK, BOTAŞ ve BOTAŞ İletim yönetimlerine ve bu konuda emeği geçen tüm personele takdir ve teşekkürlerimizi iletmek istiyorum. İnşallah bu yıl sonu itibariyle tüm ana istasyonların gerçek zamanlı takip edildiği modern bir sisteme kavuşacağız. Bu noktada iki görüşümüzü paylaşmak istiyorum: Birincisi, Taşıtanlar açısından yeni EBT'nin bir an önce devreye girmesinden çok daha önemli olan husus, yeni sistemin her geçen gün gelişmekte olan piyasanın gereksinimlerine cevap verebilecek yetkinlikte olabilmesidir. Yani önceliğimiz, sistemin hemen yarın yürürlüğe girmesinden ziyade, sistemin kalitesidir. İkinci olarak artık şu gerçeğin net olarak anlaşıldığına inanıyorum: BOTAŞ'ın gerekli gördüğü altyapı yatırımlarını hızla tamamlanmasının yegâne yolu, önce yeni taslakta öngörüldüğü üzere ayrıştırılması, sonra da 233 sayılı KHK'nın dışına çıkartılarak KİT statüsünden sıyrılmasıdır. Aksi takdirde, BOTAŞ KİT yapısıyla yola devam ettiği sürece, her geçen gün büyüyen piyasanın altyapı ihtiyacının etkin bir şekilde karşılanamayacağı aşikârdır.

- 5) **Maliyet Bazlı Fiyatlandırma:** Beşinci ve son önerimiz, aslında piyasadaki tüm sorunların da kaynağı niteliğinde: Fiyatlandırma. Geçtiğimiz yıl yapılan artırımlara rağmen, malumunuz olduğu üzere, bugün ülkemizde doğalgaz hala nihai tüketicilere maliyetinin altında sunulmakta, yani sübvansede edilmektedir. Bu noktada siyasi çekinceleri anlayışla karşıyoruz.

Şimdi sizinle çok anlamlı bir **GRAFİK** paylaşmak istiyorum: Bildiğiniz üzere doğalgaz fiyatlarının doğrudan belirleyicisi olan iki parametre bulunmaktadır: Döviz kuru ve petrol fiyatları. Grafikte de net olarak göreceğiniz üzere, geçtiğimiz 7 yıllık süreçte, ülkemizde şu anda yegane referans fiyat olan BOTAŞ'ın satış fiyatı ile döviz kuru ve Brent petrol fiyatları arasında hiçbir korelasyon bulunmamaktadır. Sadece maliyet bazlı fiyatlandırma mekanizmasının uygulandığı 2008 yılının ikinci yarısı ile 2009 yılının ilk çeyreğinde doğrudan bir ilişki görülmektedir.

Bu grafikten de hareketle üç hususa dikkatinizi çekmek istiyorum: Birincisi, maliyet bazlı fiyatlandırma mekanizması sadece zam anlamına gelmemektedir. Tam tersine, petrol fiyatları ve döviz kurundaki düşüşlerde bu nihai tüketiciye doğrudan indirim olarak yansımaktadır. Nitekim 2009 yılında yaşanan hadise de

tam budur. İkincisi, doğalgaz fiyatlarının uzun süre baskı altında tutulmasının maalesef hiçbir şekilde imkânı bulunmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, döviz kurunu sınırlı enstrümanlarla kontrol etmeye çalışmaktadır. Petrol fiyatlarını ise Türkiye Cumhuriyeti devletinin en ufak bir şekilde yönlendirebilme imkânı bulunmamaktadır. Dolayısıyla hiçbir şekilde kontrol edemediğiniz bir fiyattan satılan bir emtianın uzun süre sübvansede edilmesi ekonomik açıdan mümkün görünmemektedir. Nitekim bu gerçek, artan döviz kuru ve petrol fiyatlarının maliyetler üzerindeki baskısını artırmasını, o da beraberinde belli aralıklarla zam yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Üçüncü olarak da, sağlıklı bir piyasa mekanizmasından bahsedebilmemiz için, öncelikle sağlıklı bir fiyatlandırma metodolojisinin olması gerekmektedir. Şu an itibariyle piyasa referans fiyatının maliyetleri yansıtmaması, hem BOTAŞ başta olmak üzere mevcut piyasa oyuncularını büyük zarara uğratmakta hem de piyasaya yeni oyuncuların girmesini engellemektedir. Hâlbuki doğalgazın vatandaşımıza, sanayicimize en uygun şartlarda ulaştırılmasının yegâne yolu, rekabetten geçmektedir. Rekabetin maksimize edilmesi için de piyasada mümkün olduğunca çok tedarikçinin faaliyet göstermesi gerekmektedir.

Şunu açık ve net bir şekilde ifade etmek isterim ki, özel sektörün de meselesi zam değildir. Özel sektör olarak birincil önceliğimiz, tam da Doğalgaz Piyasası Kanunu'nun amacını belirten 1. maddesinde ifade edilmektedir: "Doğalgazın kaliteli, sürekli, ucuz ve rekabete dayalı esaslar çerçevesinde tüketicilerin kullanımına sunulması". Biz, özel sektörün piyasa payının artmasının, piyasada oyuncu sayısının artmasının, rekabetin ve şeffaflığın artmasının, ülkenin arz güvenliğinin sağlanmasının yegâne yolu olduğuna inanıyoruz. Bu doğrultuda da, Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması'nın yeniden yürürlüğe girmesini talep ediyoruz. *(14 Şubat 2008 tarihli "Enerji KİT'lerinin Uygulayacağı Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizmasının Usul ve Esasları" başlıklı Yüksek Planlama Kurulu kararı ile BOTAŞ'ın satış fiyatının her ay bir önceki ayın petrol fiyatı ve döviz kurundaki değişmelere paralel olarak revize edilmesi öngörülmüştü. Bu YPK kararı doğrultusunda 1 Temmuz 2008'de "Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması" yürürlüğe girdi ve 9 ay uygulandı. Ancak sonra hükümet zam yapmamak için bunu uygulamayı askıya aldı.)*

PETFORM olarak biraz önce sıraladığım 5 temel önerimiz kanun değişikliği çalışmalarında dikkate alındığı takdirde, arz güvenliği ve rekabetçi piyasa yapısının eş zamanlı sağlanacağı, kamu ile özel sektörün sağlıklı ve sürdürülebilir bir mekanizma çerçevesinde bir arada yaşayabileceği bir piyasanın oluşacağına inandığımızı ifade etmek istiyorum.

Son olarak, arz güvenliğini tartıştığımız bu ortamda, arz güvenliğinin en temel bileşeni olan kaynak sahipliğinin kesinlikle göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamak istiyorum. Türkiye Cumhuriyeti devletinin artık kendi petrol ve

doğalgazına sahip olmasının zamanı gelmiştir. Günlük tüketimimiz kadar bir üretimi garanti edecek sahaları dünyanın neresinde olursa olsun bulup sahip olmamız gerekmektedir. Hem TPAO hem de yerli özel şirketlerimiz, bu hedef doğrultusunda siyasi otoritenin tam desteğiyle seferber edilmelidir.

Ben, petrol aramacılığından gelen bir insanım. 35 yılı aşkın süredir önce TPAO, sonrasında da özel sektörde sayısız yurtiçi ve yurtdışı projede görevler üstlendim. Arama – üretim, çok şahsına münhasır bir sektördür. Dünyanın hem en riskli işidir hem de iyi bir rezerv bulduğunuz takdirde en yüksek getirili işi. Dünyanın hem en sermaye yoğun sektörüdür hem de sadece para yetmez, aynı zamanda dünyanın en iyi know-how'ına, uzmanlık bilgisine de sahip olmanız gerekir. Dolayısıyla bir ülkenin arama – üretim sektörüne yönelmesi durumunda yapması gereken şey, öncelikle meseleye uzun vadeli bakmak, kısa vadedeki tüm risk ve maliyetleri üstlenmekten geçer. Geçtiğimiz 10 yıllık dönemde Türkiye arama – üretim sektörü tarihinde yepyeni bir sayfa açıldığı, hepimizin takdir ettiği bir gerçek. Zira geçtiğimiz TPAO yatırımları 9 kat, özel sektör yatırımları ise tam 16 kat artış göstermiştir. Ancak yatırımlardaki bu çarpıcı yükselişin maalesef henüz petrol ve doğalgaz üretimimize yansımadığını gözlemliyoruz. Bu da bize şu gerçeği gösteriyor: Uluslararası piyasalardaki yüksek petrol fiyatları ve ülkemizdeki stabil politik ve ekonomik ortam sayesinde yerli ve yabancı şirketlerin arama – üretim sektörüne ilgisi artıyor. Bununla birlikte sektörde yıllardır süregelen daha yapısal bir sorun, bu yatırımların üretim artışına dönüşmesini engelliyor. Bu yapısal sorun da, sektörün kanayan yarası niteliğindeki mevzuat.

Petrol ve doğalgazın ekonomimiz açısından bu kadar kritik olduğu bir ortamda, yerli üretimin tabii olduğu kanun, 1954 yılında yürürlüğe girmiş olan 6326 sayılı Petrol Kanunu. Bu kadar stratejik bir sektörün yarım asır öncesinin şartlarına göre hazırlanmış bir kanunla yoluna devam etmeyeceği aşikârdır. Nitekim son dönemde PETFORM olarak yıllardır arzu ettiğimiz gelişmeleri yaşıyoruz. Geçtiğimiz yıl Mart ayında Antalya'da gerçekleştirilen Arama Üretim Sektörü 1.İstişare Toplantısı'nı takip eden süreçte Sayın Bakanımızın da onayı ve yakından takibi sayesinde tüm sektör paydaşları bir araya gelerek yeni Petrol Kanunu'nu elbirliğiyle, büyük bir uzlaşma içerisinde hazırladık. Kanun, şu anda TBMM Enerji Komisyonu gündeminde bulunuyor.

Biz özel sektör olarak bu topraklardan daha çok petrol, daha çok doğalgaz üretmek istiyoruz. Bu toprakların altında ne kadar petrol ve doğalgaz varsa hepsini en kısa sürede Türkiye ekonomisine değer olarak katmak istiyoruz. Bakınız, bugün petrol ihtiyacımızın %7'sini, doğalgaz ihtiyacımızın ise sadece %2'sini yerli üretimimizden karşılayabiliyoruz. Bu çok sınırlı üretimimiz bile, şu anda Türkiye ekonomisine tam 5,3 milyar dolarlık katma değer sağlamaktadır. Türkiye'nin cari açığını kapatmanın en hızlı yolu, Türkiye'nin büyümesini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesinin yegâne yolu, yerli petrol ve doğalgaz üretimimizin artırılmasından geçmektedir. Biz, özel

sektör olarak, yeni Petrol Kanunu'nun hem yerli hem de yabancı yatırımcıları ülkemizde sondaja yönlendireceğine ve bu sondajların nihayetinde ciddi üretim artışları getireceğine inanıyoruz.

Evet, şeffaf, liberal, rekabetçi bir doğalgaz piyasasının arz güvenliği açısından elzem olduğuna inanıyoruz. Ama bunun yanında en azından tüketimimizi karşılayacak seviyede, yurtiçinde veya yurtdışında doğalgaz rezervlerine sahip olmanın, arz güvenliğimizin sağlanması açısından hayati öneme haiz olduğunun bilincinde olmamız gerekiyor.